

תורה שבעל פה גמרא מסכת בבא קמא

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:

$$\begin{array}{r} (10 \times 1) + (20 \times 1) + (14 \times 5) \\ \hline 100 \text{ נקודות} \end{array} \quad \begin{array}{l} \text{— בשאלון זה פרק אחד} \\ \text{— סך הכול} \end{array}$$

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

ענה על שבע שאלות: על חמש מן השאלות 1-7, על אחת מן השאלות 8-9 ועל שאלה 10 — שאלת חובה.

ענה על חמש מן השאלות 1-7 (לכל שאלה — 14 נקודות).

1. שמירה פחותה של בור, של שן ושל רגל

"א"ר מני בר פטיש מאן תנא מועד דסגי ליה בשמירה פחותה".

א. (1) כתוב בלשונך את דברי רבי מני בר פטיש המצוטטים.

(2) רבי מני בר פטיש סובר שמשנתנו עוסקת בבהמה מועדת.

הסבר מדוע הוא סובר כך. היעזר ברש"י.

(6 נקודות)

ב. (1) מפסוק מסוים בתורה למדו שבנוגע לבור די בשמירה פחותה.

כתוב מהי שמירה פחותה של בור, והסבר את הלימוד מפסוק זה.

(2) מפסוק אחר בתורה למדו שבנוגע לשן די בשמירה פחותה.

צטט את המילה בפסוק שממנה למדו זאת, והסבר את הלימוד ממילה זו.

(8 נקודות)

2. נפלה לגינה

א. "נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית: אמר רב בנחבטה".

(1) כתוב בלשונך את המקרה שבציטוט. בתשובתך ציין מהו הנזק שנגרם ומהי ההנאה.

(2) נפלה לגינה ואכלה — כתוב מהו הדין במקרה זה לפי רב על פי ההווא אמינא של הגמרא ועל פי

מסקנת הגמרא, והסבר את הטעם לכל אחד מן הדינים. היעזר ברש"י.

(6 נקודות)

ב. (1) בנוגע למשנה "נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית" שאלה הגמרא "היכי נפל".

הסבר את המקרה שבמשנה על פי תשובתו של רב כהנא ועל פי תשובתו של רבא.

(2) כתוב מהו הדין לפי רבא במקרה שבתשובתו של רב כהנא, ומהו הדין לפי רב כהנא במקרה

שבתשובתו של רבא. נמק את דבריך.

(8 נקודות)

3. השולח את הבערה; ליבה וליבתה הרוח

א. "השולח את הבערה ביד חירש שוטה וקטן..."

- (1) אדם מסר שלהבת לחירש או לשוטה או לקטן, והם הבעירו בה רכוש של אחרים.
מהו הדין לפי ריש לקיש משמיה דחזקיה, ומהו הדין לפי רבי יוחנן? נמק בלשונך כל אחת מן הדעות.
(2) על פי רבי יוחנן, באיזה מקרה "השולח את הבערה ביד חירש שוטה וקטן" חייב בדיני אדם, ומדוע?
(10 נקודות)

ב. (1) "ת"ר ליבה וליבתה הרוח אם יש בליביו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור".

- על ברייתא זו הקשתה הגמרא: "אמאי ליהווי כזורה ורוח מסייעתו".
הסבר את קושיית הגמרא.
(2) על פי התירוץ של אביי, מדוע במקרה ש"ליבה וליבתה הרוח" ולא היה בליביו כדי ללבות את האש – פטור?
(4 נקודות)

4. "מי ישקני מים מבור בית לחם"

- א. (1) על פי ההסבר של רבא בשם רב נחמן, כתוב מהו המקרה שבנוגע אליו שאל דוד המלך "מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער". היעזר ברש"י.
(2) בהסבר השאלה של דוד המלך במקרה זה כתב רש"י: "ונצרך לשאול הלכה אם חייבין לשלם כלים הטמונים בתוכו כר' יהודה או פטורין כרבנן".
העתק ממשנה בפרק "הכונס" את המקרה ואת הדין שמהם הסיק רש"י שלדעת רבי יהודה "חייבין לשלם כלים הטמונים בתוכו".
(5 נקודות)

ב. על פי ההסבר של רב הונא, דוד המלך שאל "מהו להציל עצמו בממון חברו".

במקרה שבנוגע אליו שאל דוד המלך שאלה זו, כתוב את מי הוא רצה להציל, מפני מי הוא רצה להציל, ומהו "ממון חברו". (5 נקודות)

ג. על פי ההסבר של רבנן ואיתמא רבה בר מרי, התשובה של הסנהדרין לדוד המלך מבוססת על הפסוק "חבל ישיב רשע גזלה ישלם" (יחזקאל, ל"ג, ט"ו).

הסבר את התשובה של הסנהדרין, והסבר כיצד היא נלמדת מן הפסוק. (4 נקודות)

5. המדליק בתוך שלו

"המדליק בתוך שלו עד כמה תעבור הדלקה... ר"ש אומר שלם ישלם המבעיר את הבערה הכול לפי הדלקה".

א. "המדליק בתוך שלו עד כמה תעבור הדלקה..." – הסבר את המקרה ואת הדין לפי אחת משלוש הדעות הראשונות במשנה. (4 נקודות)

ב. (1) על פי ההווה אמינא של הגמרא, הסבר את דעתו של רבי שמעון. היעזר בפירוש רש"י על המשנה.

(2) הגמרא הקשתה על ההווה אמינא ממשנה אחרת.

העתק את שתי המילים האחרונות של המשנה האחרת, והסבר את קושיית הגמרא.

(6 נקודות)

ג. הסבר את דעת רבי שמעון שבמשנתנו לפי מסקנת הגמרא. (4 נקודות)

6. גידול בהמות בארץ-ישראל

א. (1) מדוע "אין מגדלין בהמה דקה בארץ-ישראל"? היעזר ברש"י.

(2) "אבל מגדלין בהמה גסה".

כתוב למה משמשת בהמה גסה, והסבר מדוע לא גזרו חכמים שאין לגדל בהמה גסה בארץ-ישראל.

היעזר ברש"י.

(6 נקודות)

ב. (1) בגמרא מובאים כמה מקרים שבהם מותר להשהות בהמה דקה בארץ-ישראל.

כתוב מקרה שבו מותר לכל אדם להשהות בהמה דקה בארץ-ישראל ומקרה שבו מותר לטַבֵּחַ להשהות

בהמה דקה בארץ-ישראל.

(2) הגמרא מגבילה את ההיתר להשהות בהמה דקה בארץ-ישראל: "זבלבד שלא ישהה את האחרונה

שלושים יום".

הסבר בלשונך מגבלה זו. היעזר ברש"י.

(8 נקודות)

7. קטע שלא נלמד

לפניך קטע מן הגמרא במסכת בבא קמא, דף כא, ע"ב.
למד את הקטע, וענה על השאלות שאחריו. היעזר בפירוש רש"י.

כיצד הרגל פרק שני בבא קמא

מתני' הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלם נזק שלם מפני שהן מועדין

מתני' מפני שהן מועדין. לקפוץ. תולדה דרגל היא:

גמ' טעמא דקפצו הא נפלו פטור אלמא קסבר תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור תניא גמי הכי הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלם נזק שלם נפלו פטורין

גמ' סחלקו בפשיעה. דאיבעי לאסוקי אדעתיה דלמא קפצי דהא אורחיהו לקפוץ: וסופו באונס. דהא נפלו ונפילה לא הוה ליה לאסוקי אדעתיה:

- א. "טעמא דקפצו הא נפלו פטור" — הסבר את הדיוק שמדייקת הגמרא מן המשנה. (3 נקודות)
- ב. מדוע המקרה של הכלב והגדי שנפלו מראש הגג נחשב "תחילתו בפשיעה וסופו באונס"? בתשובתך הסבר מהי הפשיעה ומהו האונס. (7 נקודות)
- ג. בגמרא מובאת ברייתא.
- כתוב מניין יודעים שמדובר בברייתא, והסבר מהי המטרה בהבאת הברייתא בגמרא. (4 נקודות)

עליך לענות על שאלה 8 — בקיאות אן על שאלה 9 — עיון, לפי התכנים שלמדת.**בקיאות (ללומדים 8 דפי גמרא ורש"י) (20 נקודות)**

אם בחרת בשאלה זו, ענה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף — 10 נקודות).

8. א. בעל חיים שהזיק

"אתא שונרא קטעיה לידא דינוקא נפק רב ודרש חתול מותר להורגו ואסור לקיימו ואין בו משום גזל ואין בו משום השב אבדה לבעלים".

(1) I. "אסור לקיימו" — על פי הגמרא, דין זה לכאורה מיותר. הסבר מדוע הוא לכאורה מיותר.

II. "ואין בו משום השב אבדה לבעלים" — הסבר מהו החידוש בדין זה של רב.

(2) "מיתבי רבי שמעון בן אלעזר אומר מגדלין... חתולין...".

הגמרא הקשתה מברייתא זו על דברי רב. הסבר קושיה זו ואת התירוץ לקושיה זו.

ב. הלוקח בית בארץ-ישראל; מת מצווה קונה מקומו

(1) I. באיזה אופן מותר לכתוב בשבת שטר מכירה כדי לקנות בית מגוי בארץ-ישראל?

II. "ואע"ג דאמירה לנוכרי שבות היא משום יישוב ארץ-ישראל לא גזרו ביה רבנן".

הסבר בלשונך את דברי הגמרא. בתשובתך הסבר את המושגים האלה: "אמירה לנוכרי", "שבות".

(2) אחד מן התנאים שהתנה יהושע בן נון הוא: "מת מצווה קונה מקומו".

הסבר תנאי זה.

ג. תועה בין הכרמים

(1) "... וכן הוא שתועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שיעלה לעיר או לדרך".

הסבר מהו החידוש בדין זה.

(2) I. על פי הגמרא, סיוע לאדם שתעה בין הכרמים הוא מצווה מדאורייתא.

כתוב מניין לומדים זאת מן התורה, והסבר את הלימוד.

II. על פי דין תורה, כיצד יש לסייע לאדם שתועה בין הכרמים?

עיון (ללומדים 6.5 דפי גמרא בתוספת עיון במקורות) (20 נקודות)

אם בחרת בשאלה זו, ענה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף – 10 נקודות).

9. שומר אבדה

א. (1) על פי בעלי התוספות, העוסק במצווה פטור מן המצווה דווקא בשעה שמתעסק במצווה הראשונה ואינו יכול לקיים את שתיהן.

הסבר את אחת ההוכחות שבעלי התוספות מביאים לדבריהם (מגמרא או מסברה).

(2) עיין בדברי הר"ן שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

לפיכך נראה לי דהעוסק במצווה פטור מן המצווה אף על פי שיכול לקיים את שתיהן... כל שהוא עוסק במלאכתו של מקום לא חייבתו תורה לטרוח ולקיים מצוות אחרות אף על פי שאפשר.

(רבנו ניסים, הר"ן, מסכת סוכה, דף יא ע"א מדפי הר"ף)

הר"ן חלק על דברי בעלי התוספות. כתוב את דעתו של הר"ן, והסבר את סברתו.

ב. נזקי אש

(1) "ת"ר ליבה וליבתה הרוח אם יש בליבויזו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור".

על ברייתא זו הקשתה הגמרא: "אמאי ליהווי כזורה ורוח מסייעתו".

רבא תירץ: "כגון שליבה ברוח מצויה וליבתו הרוח ברוח שאינה מצויה".

הסבר מדוע המלפּה פטור במקרה זה.

(2) הרב צבי שפיץ דן במקרה שאדם שרף קוצים בחצרו והאש התפשטה ונגרם נזק.

עיין בדברי הרב צבי שפיץ שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

אם האש התפשטה לכל עבר מחמת הרוח שהייתה בשעת הדלקת האש, או מחמת רוח שבאה אחר כך, אולם הייתה בעוצמה כזאת ששכיח שתהיה באותה עונה – מדליק האש שלא נקט אמצעי זהירות מתאימים, חייב לשלם עבור נזקי האש. אולם אם האש התפשטה מחמת רוח חזקה שהגיעה לאחר שהאש הודלקה, ולא שכיחה רוח בעוצמה כזו באותה עונה... נחשב הדבר כמכה בידי שמיים, וזהו אונס. לפיכך מדליק האש פטור.

(הרב צבי שפיץ, משפטי התורה – בבא קמא, סימן צד)

אדם הדליק אש, והרוח שנשבה לאחר מכן גרמה להתפשטות האש ונגרם נזק.

I. באיזה מקרה יהיה מדליק האש חייב, ומדוע?

II. באיזה מקרה יהיה מדליק האש פטור, ומדוע?

(שים לב: סעיף ג של השאלה בעמוד הבא.)

ג. לא תחמוד

(1) עיין בדברי הרב אברהם אבן עזרא שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

לא תחמוד – אנשים רבים יתמהו על זאת המצווה, איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בליבו כל מה שהוא נחמד למראה עיניו? ועתה אתן לך משל: דע, כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, והוא ראה בת מלך שהיא יפה, לא יחמוד אותה בליבו שישכב עימה, כי ידע כי זה לא ייתכן... ככה כל משכיל צריך שידע, כי אישה יפה או ממון לא ימצאנו אדם בעבור חוכמתו ודעתו, רק כאשר חָלַק לו ה'... ובעבור זה, המשכיל לא יתאוה ולא יחמוד. ואחר שידע שאשת רעהו אסרה ה' לו, יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי, על כן הוא ישמח בחלקו ולא ישים אל ליבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו, כי ידע שה' לא רצה לתת לו, לא יוכל לקחתו בכוחו ובמחשבותיו ותחבולותיו, על כן יבטח בבוראו שיכלכלנו ויעשה הטוב בעיניו.

(הרב אברהם אבן עזרא, שמות, כ', י"ג)

מצוות "לא תחמוד" מעוררת תמיהה בקרב אנשים רבים, והרב אברהם אבן עזרא עונה על תמיהה זו באמצעות משל. כתוב את המשל, והסבר את הנמשל.

(2) עיין בדברי הרב נחום רבינוביץ' שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

איסור החימוד הוא כפי שהגדיר רבנו [הרמב"ם] בספר המצוות: "האזהרה שהוזהרנו מלהעסיק מחשבותינו בתחבולות היאך לרכוש קניין של זולתנו מאחינו, וזה הוא אמרו יתעלה 'לא תחמוד בית רעך'" (ספר המצוות לרמב"ם, מצוות לא תעשה רסה). עצם זה שמעסיק את מחשבתו הוא האיסור. אומנם אינו מתחייב בלי שיעשה מעשה, אך אין זה כי אם תנאי ואיננו חלק מהותי מעצם האיסור... מעשה הלקיחה איננו העבירה על איסור החימוד אלא העסקת מחשבתו בתחבולות כיצד יוכל להשיג את החפץ.

(הרב נחום רבינוביץ', יד פשוטה על הרמב"ם)

הרב נחום רבינוביץ' הסביר את דברי הרמב"ם.

על פי הרב נחום רבינוביץ', מהו האיסור "לא תחמוד", ומהו התנאי שבו אדם יתחייב על איסור זה?

שאלה 10 – שאלת **חובה** (10 נקודות)

ענה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף – 5 נקודות).

10. מבוא לתורה שבעל פה

- א. (1)** מהי הסנהדרין הגדולה?
- (2)** בסיפור על רבן גמליאל ורבי יהושע בנוגע לקביעת יום הכיפורים מוזכרים שני חכמים – רבי עקיבא ורבי דוסא בן הרכינס. הם ניסו לשכנע את רבי יהושע לקבל את קביעתו של רבן גמליאל. כתוב את הנימוק של אחד מן החכמים האלה.
- ב. (1)** היכן ישבה הסנהדרין לאחר החורבן?
- (2)** מדוע לא ניתנה התורה שבעל פה גם היא בכתב? כתוב טעם אחד.
- ג. (1)** לפני כשבועיים הסתיים מחזור נוסף של לימוד "הדף היומי". מהו לימוד "הדף היומי"?
- (2)** מהו הציווי שעל פיו תיקנו חכמים לברך גם על מצוות דרבנן "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו"?

בהצלחה!